

• № 22–24 (646–648) • СЕРПЕНЬ 2020 р. • ЗАСНОВАНИЙ У ЛИПНІ 2002 р. •
• ВИХОДИТЬ ТРИЧІ НА МІСЯЦЬ •

За сприяння Міністерства освіти і науки України
Учасники проекту: ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, КМПУ ім. Б. Грінченка

Наукові основи управління в освіті та його психологічне забезпечення

Р. І. Черновол-Ткаченко, кандидат педагогічних наук, професор,
директор Інституту підвищення кваліфікації педагогічних працівників
і менеджменту освіти ХНПУ імені Г. С. Сковороди

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ЯК УПРАВЛІНСЬКА ПРОБЛЕМА

Здоров'язберігальна діяльність керівника закладу загальної середньої освіти — невід'ємна складова його управлінсько-педагогічної діяльності, що забезпечує створення суттєвих обставин і чинників, усвідомлену взаємодію адміністрації, педагогічного колективу, усіх структурних підрозділів закладу для реалізації освітніх цілей та цілей збереження здоров'я особистості.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

За сучасних соціально-культурних умов висувають досить високі вимоги до професійної компетентності керівних кадрів у сфері освіти, зокрема керівника закладу загальної середньої освіти (ЗЗСО), що викликано потребами реалізації державної освітньої політики, орієнтованої на реформування та модернізацію галузі освіти, суттєве оновлення змісту та структури діяльності закладів освіти. Серед найважливіших аспектів професійності керівника ЗЗСО є його спроможність ефективно й самостійно виконувати різноманітні завдання у сфері здоров'язбереження школярів, що зумовлено низкою чинників. Водночас доводиться констатувати, що попри пильну увагу держави до розвитку здоров'я особистості засобами освіти, реальна шкільна практика поки ще не забезпечує збереження та покращення стану здоров'я учнів: за даними медичних обстежень, на хронічні захворювання страждають близько 80 % сучасних школярів.

Зниження рівня здоров'я дітей і підлітків, що негативно впливає на якість освітніх результатів, є наслідком багатьох соціально-педагогічних факторів, серед яких: несприятлива екологічна ситуація, недостатня стимуляція до здорового способу життя, поширення шкідливих

звичок (паління, уживання алкоголю, наркотиків, токсичних речовин) тощо. Разом із тим, за даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, значна частина захворювань дітей і молоді має так звану дидактогенну природу (незадовільна організація шкільного фізичного виховання, дидактичні неврози, стреси, стомлення учнів), тобто прямо викликана або спровокована закладом освіти.

За цих обставин особливої значущості набуває проблема підвищення ефективності професійної діяльності керівника ЗЗСО, важливими аспектами якої є спонукання й мобілізація як окремих учителів, так і педагогічного колективу загалом до виконання завдань здоров'язбереження. Виключно важливу роль має керівник ЗЗСО й щодо стимулювання шкільних педагогів для розвитку свідомого ставлення до власного здоров'я, щоб учитель був взірцем ведення здорового способу життя.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Водночас в освітньому менеджменті проблема організації здоров'язберігальної діяльності керівника ЗЗСО ще не стала предметом спеціального дослідження.

Аналіз психолого-педагогічних джерел, теоретичних засад менеджменту дає можливість зробити висновок, що проблему організації здоров'язберігальної діяльності керівника ЗЗСО вивчають переважно в таких напрямках: обґрунтування теорії управління ЗЗСО, роботи з педагогічними працівниками, організації взаємодії суб'єктів освітнього процесу (Є. Березняк, В. Бондар, Г. Єльнікова, Л. Калініна, В. Крижко, В. Маслов, В. Олійник, Є. Павлютенков, В. Пікельна.); підвищення кваліфікації та розвиток професіоналізму керівника ЗЗСО, удосконалення його управлінської діяльності (Н. Василенко, Л. Даниленко, С. Королюк, Ю. Кричевський, В. Лунячек, Н. Островерхова, Т. Сорочан; виконання завдань розвитку здоров'я особистості засобами освіти, валеологізації освітнього середовища як фактора підвищення ефективності освітнього процесу (О. Іонова, О. Савченко, О. Гресь, Р. Черновол-Ткаченко).

Проте відсутні праці, у яких би було науково обґрунтовано дефініції досліджуваної проблеми, зокрема суть і структура здоров'язберігальної діяльності керівника ЗЗСО.

МЕТА СТАТТІ

Отже, актуальність, недостатня увага до вищезазначеної проблеми, зумовили мету статті — теоретично обґрунтувати ефективність організації здоров'язберігальної діяльності керівника ЗЗСО.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Науковознавча вимога операціоналізації провідних дефініцій дослідження передбачає виявлення на підставі аналізу психолого-педагогічних та управлінських джерел суті використаних понять.

Провідним поняттям роботи є «здоров'язберігальна діяльність керівника ЗЗСО».

Проведений науковий пошук засвідчив, що останнім часом термін «здоров'язберігальна діяльність» використовують науковці, причому в різних смислових аспектах.

У наукових дослідженнях здоров'язберігальну діяльність в освіті визначають як міждисциплінарний, багатоаспектний і довготривалий процес, спрямований на розв'язання проблем здоров'я в контексті розвитку ресурсів здоров'я та становлення здорового образу життя з позицій формування життєво важливих навичок.

Є наукова позиція про здоров'язберігальну діяльність (ЗЗД) як специфічну форму людської активності, спрямовану на формування здорового способу життя, що забезпечує повне біосоціальне функціонування індивіда, його фізичну й інтелектуальну працездатність, достатню адаптацію до природних впливів і мінливості зовнішнього середовища.

Низка науковців вивчають здоров'язберігальну діяльність в освітніх закладах як складне інтегроване утворення, що містить такі поняття: система — група структурних компонентів (які перебувають у складних відносинах, взаємодоповнюють, взаємодіють), що є змістом ЗЗД; організація (управління) системи — здійснення механізмів зв'язку та регуляції між елементами системи ЗЗД; процес (функціонування), що визначає здоров'язберігальний і оздоровчий вектори розвитку системи ЗЗД.

Вочевидь, у контексті дослідження найбільший інтерес становить заклад загальної середньої освіти.

Відповідно до концепції Європейської мережі «Шкіл здоров'я» здоров'язберігальна діяльність школи має містити такі основні компоненти:

- ✦ освіта в галузі здоров'я як необхідна складова загальної культури людини;
- ✦ фізичне виховання на підставі послідовно спланованої шкільної програми на весь курс навчання, що придатна для всіх школярів;
- ✦ шкільна медична служба, орієнтована на профілактику та раннє втручання, з урахуванням невідкладної медичної допомоги, постійної взаємодії з медичними закладами за місцем проживання школярів, профілактичної роботи з хронічно хворими дітьми;

- ✱ організація системи харчування, що забезпечує дітей різноманітною, смачною та корисною їжею, а також сприяє формуванню в них уміння обирати здорову їжу;
- ✱ психолого-діагностична служба, яка має систематично оцінювати стан здоров'я всіх учасників освітнього процесу (учнів, педагогічного та технічного персоналу), рівень їхньої компетентності із цього питання, готовність до спільних дій зі збереження здоров'я учнів;
- ✱ організація психологічного консультування всіх учасників освітнього процесу та служб школи з питань збереження й зміцнення здоров'я школярів і педагогів;
- ✱ забезпечення позитивного фізичного та психологічного клімату в школі;
- ✱ залучення батьків і широкої громадськості до роботи зі збереження та зміцнення здоров'я школярів.

Зроблений аналіз засвідчив, що здоров'язберігальна діяльність керівника ЗЗСО не була окремим предметом дослідження науковців.

З огляду на це необхідно установити зв'язок між поняттями «здоров'язберігальна діяльність керівників ЗЗСО», «педагогічна діяльність» та «управлінська діяльність» керівників ЗЗСО.

Усім відомо, що здоров'я людини, турбота про збереження та зміцнення здоров'я українських громадян входить до сфери пріоритетних завдань держави. Зокрема, у статті 3 Конституції України йдеться: «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю» [3].

Зазначимо, що питання здоров'я як ціннісного вимірника людського життя протягом усієї історії людства привертало увагу багатьох учених, філософів, дослідників, які напрацювали значну кількість різноманітних характеристик цього явища. Водночас відзначимо, що попри надзвичайну цінність категорії «здоров'я», і дотепер немає його загальноновизнаного наукового визначення: у наукових джерелах існує понад 300 визначень поняття «здоров'я».

Найбільше відомим і поширеним у науковому просторі є визначення здоров'я, зафіксоване в статуті Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), а саме: «Здоров'я — це стан повного фізичного, духовного та соціального благополуччя людини, а не лише відсутність хвороб і фізичних дефектів»[7].

У Національній програмі «Діти України» до поняття «здоров'я» було внесено чотири аспекти, а саме: а) фізичний — правильне функціонування всіх систем фізичної досконалості та загальна фізична працездатність, загартованість організму, дотримання раціонального

режиму дня, виконання вимог особистої гігієни, правильне харчування; б) психічний (психологічний комфорт) — відповідність когнітивної діяльності календарному віку, розвиненість довільних психічних процесів, наявність саморегуляції; наявність адекватних позитивних емоцій; відсутність акцентуацій характеру; відсутність шкідливих звичок; в) соціальний (соціальне благополуччя) — це, передусім, сформована громадянська відповідальність за виконання соціальних ролей у суспільстві; позитивно спрямована комунікативність; доброзичливість у ставленні до молодших, здатність до самоактуалізації в колективі, самовиховання; г) духовний (душевний) — пріоритетність загальноосвітніх цінностей, наявність позитивного ідеалу відповідно до національних і духовних традицій, працелюбність, доброчинність, відчуття прекрасного в житті, природі, мистецтві [5].

Ці складові здоров'я — духовне, психічне, фізичне та соціальне — під час взаємодії, взаємовпливу, за допомогою інтегрування створюють здоров'я людини як цілісність і як цінність.

Отже, з огляду на вище проведений аналіз під поняттям «здоров'я» розумітимемо стан повного фізичного, психічного, соціального та духовного благополуччя людини.

Очевидно, що розв'язання проблеми підтримання та зміцнення людського здоров'я не може бути обмежене зусиллями лише медиків. Це зумовлено тим, що рівень здоров'я людини залежить від багатьох факторів: спадковості, соціально-економічного стану, екологічного становища, діяльності системи охорони здоров'я. Таким чином, провідна роль для формування та збереження здоров'я належить самій людині, її ціннісним орієнтаціям на здоровий спосіб життя, гармонізацію внутрішнього світу та відносин із оточенням.

З огляду на це серед найбільше впливових факторів формування та збереження здоров'я людини є освіта, насамперед загальна середня, що завдяки своїй масштабності та тривалості закладає фундамент освіченості й культури всього населення країни, є найвпливовішим фактором формування здорової людини.

Особливо відзначимо, що цінність здоров'я особистості визнають на всіх рівнях вітчизняної системи освіти, а ідеями формування та зміцнення здоров'я підрастаючого покоління пронизані найважливіші нормативно-правові документи щодо системи освіти України.

Зокрема, у Законі України «Про повну загальну середню освіту» зазначено, що «заклад освіти створює безпечне освітнє середовище з метою забезпечення належних і безпечних умов навчання, виховання, розвитку учнів, а також формує в них гігієнічні навички та засади здорового способу життя» [1].

Щодо поняття «здоров'язбереження», то ця категорія досить поширена в сучасних наукових джерелах, проте до цього часу немає однозначного визначення такого поняття.

Зокрема, здоров'язбереження трактують як:

- ✱ систему заходів, що забезпечують гармонійний духовний і фізичний розвиток особистості, запобігають захворюванням, а також діяльності, спрямованій на збереження та підвищення рівня здоров'я учнів; здоров'язбереження в особистісному аспекті: ставлення особистості до свого здоров'я як цінності, що виражається через інтерес — вибіркове ставлення, мотив як спонuka, емоції як механізм переживання взаємин, настанова як готовність ціле-спрямованої діяльності;
- ✱ виконання освітніх завдань із урахуванням стану здоров'я учасників освітнього процесу та з метою його збереження і, по можливості, зміцнення;
- ✱ реалізація методів і засобів освіти відповідно до фізіолого-психологічних принципів збереження здоров'я;
- ✱ управлінська діяльність, спрямована на створення комплексу умов, які сприяють мінімізації шкільних факторів ризику з метою збереження, зміцнення й формування здоров'я школярів і педагогів;
- ✱ створення в ЗЗСО сприятливого здоров'язберігального середовища (соціально-медичного, психофізіологічного, педагогічного), що забезпечує збереження й розвиток здоров'я учнів;
- ✱ система педагогічних дій, що дозволяє не витратити даремно, не руйнувати фізичне, психічне та соціальне благополуччя дітей і підлітків та реалізується засобами освітніх технологій із урахуванням вікових і психофізіологічних особливостей учнів [5].

Узагальнення поглядів науковців на збереження здоров'я, підходи до його забезпечення дозволяють визначити здоров'язбереження в управлінському аспекті керівника ЗЗСО як сукупність умов, заходів і дій, що спрямовані на збереження та зміцнення здоров'я особистості в освітньому процесі.

Найважливішим аспектом реалізації завдань здоров'язбереження є використання відповідних здоров'язберігальних освітніх технологій.

Варто відзначити, що до тлумачення категорії «здоров'язберігальні освітні технології» також існує чимало підходів. Розглянемо деякі з них.

Зокрема, В. Єфімова розглядає здоров'язберігальні технології як частину педагогічної науки, що вивчає та розробляє цілі, зміст і методи навчання здорового способу життя, спрямована на вирішення питань здоров'язбереження в системі освіти, а також як спосіб

організації, модель навчального процесу, що гарантує збереження здоров'я всіх суб'єктів навчального процесу, як інструментарій освітнього процесу, систему вказівок, що мають забезпечити ефективність і результативність навчання разом зі збереженням здоров'я учнів.

Інші дослідники зазначають, що здоров'язберігальні (здоров'я-формувальні) освітні технології — це психолого-педагогічні технології, програми, методи, спрямовані на виховання в учнів культури здоров'я, особистісних якостей, які сприяють його збереженню та зміцненню, формування уявлення про здоров'я як цінність, а також мотивацію на ведення здорового способу життя.

Є наукова позиція, що здоров'язберігальна освітня технологія є функціональною системою організаційних способів управління навчально-пізнавальною та практичною діяльністю учнів, яка науково й інструментально забезпечує збереження і зміцнення їхнього здоров'я.

Також під здоров'язберігальними освітніми технологіями пропонують uważати сприятливі умови навчання в закладі (відсутність стресів, адекватність вимог, адекватність методик навчання та виховання); оптимальну організацію освітнього процесу відповідно до вікових, статевих, індивідуальних особливостей і гігієнічних вимог, достатній і раціонально організований руховий режим).

Отже, загалом у наукових джерелах під здоров'язберігальними технологіями розуміють усі ті технології, використання яких в освітньому процесі йде на користь здоров'ю учнів.

Забезпечення здоров'язбереження учнів в освітньому процесі передбачає виконання комплексу завдань, що торкаються як матеріального, кадрового забезпечення, так і організаційно-змістового наповнення та стосуються змін змісту освіти, форм і методів її здійснення.

Це вимагає від керівника ЗЗСО певної здоров'язберігальної діяльності.

Аналіз, результати досліджень, присвячених висвітленню розвитку професіоналізму управлінської діяльності керівників ЗЗСО (Л. Васильченко, Л. Даниленко, В. Крижко, В. Кричевський, Є. Павлютенков, В. Пікельна, Т. Сорочан, Є. Тонконога, Є. Хриков), дозволили зробити висновок про те, що здоров'язберігальна діяльність керівника ЗЗСО як невід'ємна складова його управлінсько-педагогічної діяльності є діяльністю, що забезпечує створення суттєвих обставин і чинників, усвідомлену взаємодію адміністрації, педагогічного колективу, усіх структурних підрозділів закладу для реалізації освітніх цілей і цілей збереження здоров'я особистості, тобто для підготовки освічених і здорових випускників ЗЗСО.

З огляду на структуру людської діяльності (В. Семиченко) [6], до структури здоров'язберігальної діяльності керівника ЗЗСО слід віднести такі основні компоненти: мотиваційно-ціннісний, гносеологічний, процесуальний і рефлексивний.

Мотиваційно-ціннісний компонент відбиває спрямування (інтереси, мотиви, цілі, переконання, ставлення, ціннісні орієнтації) керівника ЗЗСО на здійснення здоров'язберігальної діяльності.

Гносеологічний компонент характеризує сукупність психолого-педагогічних та управлінських знань, зокрема про:

- ✱ нормативно-правове забезпечення розвитку здоров'я особистості засобами освіти;
- ✱ засади управління закладом із позиції здоров'язбереження;
- ✱ основи людського здоров'я, особливості формування фізичного, психічного, соціального, духовного здоров'я на різних етапах онтогенезу людини;
- ✱ складові здорового способу життя;
- ✱ сучасні підходи до зміцнення та збереження здоров'я;
- ✱ особливості застосування здоров'язберігальних засобів, форм, методів, технологій тощо.

Процесуальний компонент становить сукупність професійних умінь, якість засвоєння й узагальнення яких необхідні для здійснення педагогом здоров'язберігальної діяльності.

Основні групи вмінь пов'язані з реалізацією видів (функцій) управлінської діяльності керівника ЗЗСО, а саме: планування, організування, мотивування, контролювання здоров'язберігальної діяльності.

Приміром, *уміння планування* дозволяють аналізувати реальні та потенційні можливості закладу, визначати стратегічні й тактичні цілі, основні й допоміжні завдання, усі дії та заходи, необхідні для забезпечення збереження здоров'я суб'єктів освітнього процесу ЗЗСО; розробляти плани оздоровчої роботи закладу; проектувати здоров'язберігальні форми та методи, передбачати результати їх використання.

Організаторські вміння забезпечують цілеспрямоване створення структури, що дає можливість педагогічному колективу ефективно працювати над досягненням поставлених цілей здоров'язбереження за заданих обмеженнях ресурсів (часових, інформаційних, фінансово-матеріальних, людських, емоційно-психологічних тощо).

Вищезазначену структуру визначають такі основні параметри:

- ✱ інфраструктура закладу (фізично-предметне середовище), тобто стан й утримання будівлі та приміщень школи відповідно

до санітарно-гігієнічних норм, норм пожежної безпеки, вимог охорони здоров'я й охорони праці учнів і педагогів; забезпечення медичним доглядом (наявність медичного кабінету, відповідного обладнання) і гарячим харчуванням (наявність їдальні, приміщень для збереження та приготування їжі); матеріально-фінансове забезпечення освітньої та оздоровчої діяльності; оснащення навчальних кабінетів, фізкультурного залу, спортмайданчика необхідним ігровим і спортивним обладнанням й інвентарем тощо;

- ✱ кадрове забезпечення закладу — необхідний і кваліфікований склад фахівців (учителі, психологи, логопеди, медичні й інші працівники), які працюють із учнями; наявність психолого-діагностичної служби, орієнтованої на психологічне консультування й оцінювання готовності всіх учасників освітнього процесу до спільних дій зі збереження здоров'я учнів; постійне підвищення кваліфікації педагогічних та інших працівників ЗЗСО;
- ✱ освітнє середовище — принципи, форми, методи, освітні технології, спрямовані на збереження здоров'я особистості.

Важливим аспектом оздоровчого освітнього середовища є раціональна організація навчальної та позаурочної діяльності учнів: дотримання гігієнічних норм і вимог до організації й обсягу навчального та позаурочного навантаження, застосування технічних засобів освіти; використання навчальних методик, адекватних віковим можливостям та особливостям учнів, реалізація індивідуального підходу до особистості; використання здоров'язберігальних технологій.

Не менше важливою є ефективна організація фізкультурно-оздоровчої роботи: проведення повноцінної роботи з учнями всіх груп здоров'я на уроках фізичної культури; організація динамічних пауз, фізкультхвилинок, які сприяють емоційному розвантаженню та підвищенню рухової активності; організація спортивних секцій різного спрямування (футбол, волейбол тощо); регулярне проведення спортивно-оздоровчих заходів (змагання, дні здоров'я, конкурси, спортивні свята, походи тощо) спільно з учителями й батьками.

Безперечно, що серед провідних завдань створення освітнього середовища є розроблення й використання здоров'язберігальних освітніх технологій як сукупності засобів, методів, форм, прийомів організації та здійснення освітнього процесу, спрямованого на підтримання і збереження здоров'я учнів. Ідеться про запровадження широкого кола здоров'язберігальних освітніх технологій, які охоплюють змістовий, операційно-процесуальний та аналітико-результативний структурні елементи освітнього процесу [7].

Отже, організаторські вміння характеризують: здатність керівника ЗЗСО до координації діяльності всіх учасників освітнього процесу (підбір і розстановка педагогічних кадрів відповідно до завдань здоров'язбереження, створення тимчасових творчих колективів, спеціальних служб і підрозділів, досягнення узгодженості їхньої роботи); матеріально-технічне (утримання будівлі та приміщень відповідно до санітарно-гігієнічних норм, забезпечення системи харчування, медичного обслуговування та спостереження за станом здоров'я учнів, оснащення фізкультурного залу необхідним спортивним обладнанням й інвентарем тощо) і науково-методичне (гігієнічно-доцільна організація освітнього процесу, навчання учнів основ здоров'я, фізично-оздоровче виховання та просвітницька робота зі школярами, спрямована на формування здорового способу життя; розроблення й упровадження здоров'язберігальних освітніх засобів, форм, методів, технологій) забезпечення освітнього процесу оздоровчого спрямування.

Уміння мотивації спрямовані на налагодження сприятливого психолого-емоційного клімату в закладі, що передбачає вміння керівника ЗЗСО встановлювати й підтримувати контакти з іншими людьми, слухати та розуміти співрозмовника, варіювати стиль спілкування, стримувати негативні емоції й керувати власною поведінкою, запобігати та долати конфлікти.

Керівник має також позитивно впливати на підлеглих і вихованців, спонукати педагогічний колектив і шкільні служби до досягнення цілей здорового розвитку особистості, формування свідомого ставлення до власного здоров'я та здоров'я інших людей.

Найважливішими формами впливу керівника є переконання та мотивація підлеглих, що передбачає вивчення керівником життєвих поглядів, характерів, інтересів, сподівань своїх працівників; підтримання ініціативи педагогів із удосконалення освітньо-оздоровчої роботи, заохочення творчих пошуків, дослідно-експериментальної роботи педагогів.

Стимулювання та мобілізація як окремих учителів, так і педагогічного колективу загалом до виконання завдань збереження здоров'я учнів має супроводжуватися підтриманням тісних зв'язків школи з широкою громадськістю, родинами учнів, педагогів із батьками, проведенням батьківських зборів, консультацій для батьків із різних питань розвитку дитини, її здоров'я із запрошенням фахівців, що виражає спільне розуміння освітніх завдань, спрямованих на захист і підтримання здоров'я підростаючого покоління.

Уміння контролю відбивають здатність до контролювання й оцінювання ефективності оздоровчої роботи закладу як елемента зворотного

зв'язку, виявлення ступеня відповідності результатів цієї роботи прийнятим управлінським рішенням, внесення відповідних коректив до раніше розроблених планів вирішення питань здоров'язбереження школярів.

Контроль можна здійснювати за допомогою різних організаційних форм, зокрема: контроль організації харчування й медичного обслуговування, контроль ведення документації вчителями, календарного планування, відповідності застосованих форм, методів, засобів розвитку, навчання й виховання учнів їхнім віковим, психофізіологічним особливостям, здібностям, потребам тощо.

Особливе місце в організації контролю мають посідати комплексні перевірки стану здоров'я школярів. Критеріями й показниками результативності здоров'язбереження учнів можуть бути такі чинники: усвідомлення учнем успішності навчання, стійкий навчальний інтерес; сформованість у дитині життєвої мотивації на здоров'я, властивостей ведення здорового способу життя (раціональне харчування, рухова активність, ритм праці й відпочинку); адекватне відновлення фізичних, психічних, духовних сил (відсутність стомлення, висока працездатність, активність, наполегливість, здоровий колір обличчя тощо); урівноваженість психічного стану, комунікативність, здатність до співпраці з людьми, соціальна мобільність; адекватне оцінювання своїх здібностей і можливостей інших людей; віра у свої сили, настанова на успіх у житті тощо.

Отже, контроль як елемент зворотного зв'язку дозволяє оцінити ефективність освітньої діяльності закладу за ступенем досягнення ним поставлених цілей і внести відповідні корективи до вирішення питань здоров'язбереження учасників освітнього процесу.

Рефлексивний компонент — самоаналіз, самооцінка та корекція результатів власної діяльності, здатність до самоосвіти й саморозвитку для ефективного здійснення здоров'язберігальної діяльності.

У контексті дослідження важливим аспектом є також з'ясування поняття «організація здоров'язберігальної діяльності керівника ЗЗСО».

Згідно з довідниковою літературою, організація — це: 1) внутрішня упорядкованість, узгодженість, взаємодія більше або менше диференційованих й автономних частин цілого, що зумовлені його побудовою; 2) сукупність процесів або дій, які ведуть до утворення й удосконалення взаємозв'язків між частинами цілого. Організація фіксує динамічні закономірності, тобто такі, що належать до функціонування, поведінки та взаємодії частин; зазвичай співвідносяться з поняттями структури, системи, управління.

Вочевидь, організація здоров'язберігальної діяльності керівника ЗЗСО передбачає зовнішній і внутрішній аспекти.

Так, зовнішній аспект виявляється у впливі на керівника ЗЗСО, насамперед вищих керівних структур.

Внутрішній аспект організації здоров'язберігальної діяльності керівника ЗЗСО — це самоорганізація, або самоуправління (самоменеджмент) керівника, що передбачає самостійне розроблення програм власної діяльності, починаючи від її вибору й цілепокладання та закінчуючи підбором засобів досягнення цільового результату.

ВИСНОВКИ

Таким чином, основними структурними компонентами здоров'язберігальної діяльності керівника ЗЗСО є: мотиваційно-ціннісний (усвідомлення значущості та ціннісне ставлення педагога до здоров'язберігальної діяльності); когнітивний (сукупність знань про основи розвитку здоров'я особистості засобами освіти й управління закладом із позиції здоров'язбереження); процесуальний (сукупність професійних умінь, пов'язаних із реалізацією управлінських функцій під час здійснення здоров'язберігальної діяльності); рефлексивний (самооцінка, саморефлексія та корекція результатів власної діяльності, здатність до самоосвіти та саморозвитку).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про повну загальну середню освіту». URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20 (дата звернення: 07.07.2020).
2. Іонова О. М., Черновол-Ткаченко Р. І., Гресь О. В. Здоров'язберігаюча діяльність керівника загальноосвітнього навчального закладу: теоретичні та практичні аспекти. Харків : Основа, 2016. 144 с.
3. Конституція України. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k (дата звернення: 07.07.2020).
4. Лук'янова Ю. С. Вимоги до використання здоров'язберігальних освітніх технологій. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту* : зб. наук. пр. № 9. Харків, 2009.
5. Національна програма «Діти України» : затверджено Указом Президента України від 18.01.96 № 63/96. Київ, 1996. 36 с.
6. Семиченко В. А. Психологічні проблеми навчання педагогічних працівників у системі післядипломної освіти. *Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні 1992–2002* : зб. наук. пр. до 10-річчя АПН України. Харків, 2002.
7. Статут (Конституція) Всесвітньої організації охорони здоров'я. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_599 (дата звернення: 07.07.2020).

Зміст

Передмова	1
<i>Гречаник О. Є.</i>	
Удосконалення підготовки та перепідготовки фахівців у системі післядипломної освіти в контексті модернізації системи освіти України	2
<i>Черновол-Ткаченко Р. І.</i>	
Здоров'язберігальна діяльність керівника закладу загальної середньої освіти як управлінська проблема	18
<i>Темченко О. В.</i>	
Професійна підготовка сучасного менеджера: проблеми та шляхи їх подолання	30
<i>Григораиш В. В.</i>	
Концептуальні засади комунікативного менеджменту	43
<i>Мармаза О. І.</i>	
Експертиза закладу освіти та його об'єктів у контексті кваліфікаційної роботи здобувача вищої освіти зі спеціальності «Менеджмент»	55
<i>Хлебнікова Т. М.</i>	
Управління процесом розвитку педагогічного колективу закладу загальної середньої освіти	70
<i>Шепель В. М.</i>	
Особливості зарахування учнів до десятих класів закладів загальної середньої освіти	80
Діагностичні матеріали для оцінювання якості освіти та якості освітньої діяльності, розроблені науково-педагогічними працівниками кафедри наукових основ управління	
	83